

Motion till riksdagen 2022/23:1421

av **Mats Wiking (S)**

Stärkt familjerådgivning

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att familjerådgivning har en viktig funktion i det förebyggande arbetet och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Familjerådgivningen startade i början av 1950-talet som en verksamhet inom kommun eller landsting. Målsättningen var ursprungligen att stödja goda parrelationer och motverka separationer och aborter.

Grundtanken bakom familjerådgivningen var att skapa en verksamhet ”med låga trösklar” dit människor med förtroende och i skydd av en absolut sekretess kunde vända sig med sina mest intima relationsproblem. Verksamheten erbjöd terapeutiska samtal.

För att säkerställa alla medborgares tillgång till den för samhället och familjerna viktiga, förebyggande och parstödjande familjerådgivningen (prop. 1993/94:4) beslutade riksdagen 1995 att varje kommun skall erbjuda familjerådgivning till alla som begär det (socialtjänstlagen 5 kap. 3 §). I kommunernas ansvar ligger också att verksamheten är av god kvalitet.

I samband med att lagsäkra familjerådgivningen uttalades en riktlinje att det var lämpligt med en familjerådgivare per 25 000 invånare. Eftersom efterfrågan ständigt ökar skulle det vara rimligt att det från myndigheters sida uttalades en sådan rekommendation, för att fortsätta hålla en god kvalitet.

Familjerådgivningen är en självständig verksamhet utan myndighetsutövning. Det innebär att sekretess råder i förhållande till andra verksamheter.

Verksamhetens självständighet ställer krav på den praktiska utformningen:

- Separata och avskilda lokaler från annan verksamhet och inte heller gemensamt väntrum
- Ej gemensam postöppning eller gemensam telefon med annan verksamhet

- Nyanmälningar skall tas emot av familjerådgivare för bedömning av adekvat arbetsinsats.
- Tidsbeställning, besöks- och ev. betalningsrutiner ska organiseras så att sekretess upprätthålls liksom möjligheten att vara anonym.
- Familjerådgivartjänsten får inte kombineras med annan befattning som innebär myndighetsutövning inom socialtjänsten eller annan tjänst där funktionerna kan komma i konflikt med varandra och därmed skada förtroendet för familjerådgivningen. (Prop. 1993/94:4 och JO-yttrande 1999/2000, dnr 3500-1997, sid 272.)

Sedan kommunaliseringen 1995 har familjerådgivningen i tysthet skött sitt uppdrag. Det har formats lite olika i olika kommuner. I stort kan man ändå säga att verksamheten fungerat väl och nått ut till många kommuninnevånare. Indirekt har den också påverkat många barns uppväxtmiljö då en mycket stor andel av besökarna har barn. Föräldrarnas relation är barnens uppväxtmiljö.

I några korta punkter kan familjerådgivningen sammanfattas:

- Familjerådgivning hjälper (är verksam) – forskningsstöd, feedback informed treatment (FIT)
- Familjerådgivning har nöjda par (känt genom nöjdhetsundersökningar)
- Familjerådgivningen bidrar till goda relationer
- Familjerådgivningen har specialkompetens på parrelationer.
- Familjerådgivningen har hög kompetens
- Familjerådgivningen påverkar många barns livssituation (79 % av paren har barn under 18 år; 39 429 hemmavarande barn under 18 år + 10 859 umgängesbarn [Riket, 2017])
- Familjerådgivningen är klientintensiv (ca 120 par per heltid)
- Familjerådgivningen använder en hög andel av arbetstiden till klienttid (3–4 par å 1,5 tim per dag)
- Familjerådgivningen efterfrågas (37 393 ärenden 2017, Riket)
- Familjerådgivningen har oftast korta insatser (3–4 samtal per par; 121 805 samtal 2017 Riket)
- Familjerådgivning söks på frivillig basis
- Familjerådgivningen möter nästan ett socioekonomiskt tvärsnitt av befolkningen
- Familjerådgivningen kan komplettera andra insatser
- Familjerådgivningen är en billig verksamhet.
- Familjerådgivare trivs med sitt arbete – arbetsglädjen är hög

Det är inte fel att säga att kunskapen om familjerådgivningen utanför familjerådgivningen är låg. Det har heller inte hänt speciellt mycket från de myndigheter (SoS, MFoF, Ivo) som ansvarar för verksamheten, vare sig avseende kunskap om verksamheten eller utvecklingsbehov. På gott och ont. Verksamheten ”tuffar på” med nöjda par och relativt låg personalomsättning. De senaste åren har dock präglats av en generationsväxling i familjerådgivarkåren och många ”erfarenhetsår” har lämnat landets byråer, utan att denna kunskap tagits tillvara. En del har kunnat förmedlas via det system med introduktionshandledning som de flesta familjerådgivningar erbjuder nyanställda. Dock kan man nog betrakta mycket erfarenhetskunskap som borta för alltid.

Trenden i dagsläget är att mottagningar runt om i landet minskas eller förblir lika stora som förr trots att befolkningsunderlaget växt. Varje års budgetåtstramning innebär att personalstaben ständigt naggas i kanten.

En verksamhet med hög efterfrågan, som är billig och där man som arbetsgivare får ut mycket för pengarna, borde vara något som ses med positiva ögon. Personalomsättningen är låg. Man stannar gärna. Familjerådgivningen är ett flaggskepp i media. En verksamhet inom socialtjänsten som i princip alltid får positiva rubriker och dit kommuninnevånarna ofta vänder sig i ett tidigt skede så att andra insatser inte behövs.

Att ständigt jobba med båda parter i en relation gör det också möjligt att förankra förändringar på ett helt annat sätt än om enbart den ena är närvarande i förändringsarbetet.

Några stora förändringar eller erfarenheter har egentligen inte dragits nationellt sedan kommunaliseringen 1995. Det är hög tid att ta tillvara den kunskap som finns om och i familjerådgivningarna runt landet och ur ett samhällsekonomiskt perspektiv fundera över om detta inte är en verksamhet som är klokt och rimligt att låta utvecklas då den lyckas nå ut till en stor del av befolkningen och med sin behandlingsinriktade bas förmår att bedriva ett förebyggande arbete av betydande vikt. Därför bör forskning initieras för att förstå varför familjerådgivningen ses så positivt och får så goda resultat, trots att de möter en belastad målgrupp.

Mats Wiking (S)